

ФЕНОМЕН ЛЕСІ УКРАЇНКИ В ЛІНГВОДИДАКТИЧНОМУ АСПЕКТІ

Оксана Горда,

*кандидатка філологічних наук, старша наукова співробітниця
Міжнародного інституту освіти, культури та зв'язків із
діаспорою НУ «Львівська політехніка»*

(м. Львів, Україна)

Оксана Трумко,

*кандидатка філологічних наук, старша наукова співробітниця
Міжнародного інституту освіти, культури та зв'язків із
діаспорою НУ «Львівська політехніка»*

(м. Львів, Україна)

У статті проаналізовано систему вправ у навчальному посібнику «Образки з Лесиноного життя», рекомендованому для роботи в іншомовній аудиторії, яка вивчає українську мову як іноземну на рівні B1. Зосереджено увагу на завданнях, спрямованих на формування комунікативних навичок. З'ясовано, що запропоновані завдання допоможуть розкрити для іноземних студентів і учнів постать відомої української письменниці Лесі Українки та її внесок у розвиток світової культури.

Ключові слова: *українська мова як іноземна, рівень B1, система вправ, комунікативні навички, Леся Українка.*

The article analyzes the system of exercises in the textbook «Sketches from Lesya's life», recommended for work in a foreign language audience that studies Ukrainian as a foreign language at B1 level. The attention is focused on tasks for the formation of communicative skills. It has been found that the proposed tasks will help to reveal to foreign students and schoolchildren the figure of the famous Ukrainian writer Lesya Ukrainka and her contribution to the development of world culture.

Ключові слова: *Ukrainian as a foreign language, B1 level, system of exercises, communicative skills, Lesya Ukrainka.*

В останні десятиліття різножанрова творчість Лесі Українки та багатогранна постать письменниці стають об'єктами зацікавлення не лише в наукових дискурсах літературознавців, фольклористів, мовознавців, а й лінгводидактів. Дослідження творів Лесі Українки як навчальних текстів для іншомовців, які опановують українську мову як іноземну (УМІ), започатковано в публікаціях С. Шевченко (на матеріалі поезії у прозі «Твої листи завжди

пахнуть зів'ялими трояндами...») [5], О. Бурковської (на основі тексту драми-феєрії «Лісова пісня») [1], Г. Швець (на прикладі оповідання «Чашка») [4, с. 201–204].

Навчальні тексти про письменницю, її особистий і творчий простір, а також вправи до них подано в підручнику «Ключ до України: міста і люди» (рівні В2–С1) [2, с. 104–109] та навчальному посібнику «Образки з Лесиноного життя» (рівень В1) [3], створених авторським колективом Міжнародного інституту освіти культури та зв'язків з діаспорою НУ «Львівська політехніка».

Видання «Образки з Лесиноного життя» присвячене 150-літтю від Дня народження Лесі Українки. Його основним завданням, окрім формування мовної компетенції іншомовців, розвитку навичок читання, слухання та говоріння, є ще й висвітлення особистого і творчого простору Лесі Українки, її характеру, захоплень, оточення, місць, якими мандрувала письменниця, тощо.

Навчальні матеріали, запропоновані у згаданому посібнику, є предметом аналізу в цій статті. Зокрема основну увагу зосередимо на типах завдань, поданих для розвитку комунікативних навичок учнів українознавчих суботніх і недільних шкіл, студентів українознавчих студій за кордоном і студентів-іноземців в Україні.

Посібник складається із двох частин, перша з яких – це завдання, спрямовані на вдосконалення таких видів мовленнєвої діяльності, як читання та говоріння, друга – завдання на слухання.

У першій частині посібника після прочитання тексту та виконання вправ, які мають показати, чи учень / студент зрозумів прочитану інформацію, опанував нові лексику та висловлювання, автори посібника пропонують завдання, покликані сприяти розвиткові навичок говоріння, вмінню висловлювати свої думки і міркування у монологічній та діалогічній формах.

Зміст завдань, які формуватимуть комунікативну компетенцію іншомовців, визначає текст для читання. Наприклад, до тексту «Леся та Колодяжне», який розповідає про малу Батьківщину поетки, запропоновано такі завдання:

1. *«Поясніть, як ви розумієте фразу «Волинські Атени».*
2. *«Уявіть, що вам випала нагода завітати до родини Косачів. Як розпочнете розмову, якщо ви: бабуся, яка приїхала в гості; подорожній, який заблукав; мешканець Колодяжного, який хотів би навчатися у Лесі Українки.*

3. *«Розгляньте зображення «білого» будинку у Колодяжному. Опишіть його».*

Текст «Леся Українка, Скулин, Нечимне» передбачає проведення паралелей між досвідом Лесі Українки та власним досвідом учня / студента. Автори посібника пропонують дати відповіді на запитання, які засвідчать рівень розуміння тексту, та розповісти про відомих їм міфологічних істот: *«Про які міфологічні істоти розповідав Лесі дядько Лев? Чи можете ще розповісти про якісь цікаві вигадані істоти?»* або про літні канікули: *«Розкажіть як проводила своє дозвілля Леся Українка у Скулині. А як ви проводите свій час на літніх канікулах?»* тощо.

Урахування особистого досвіду передбачає й виконання завдань до інших текстів. Наприклад, говорячи про першу вчительку Лесі Українки – Олену Пчілку, учні / студенти мають змогу розповісти і про своїх педагогів: *«Пригадайте свою першу вчительку. Що у ній вам найбільше запам'яталося? Чи була вона схожою за характером на Олену Пчілку? Поділіться міркуваннями».* До тексту «Леся Українка та друзі-селяни» подано завдання, в яких запропоновано схарактеризувати свою зовнішність, розповісти про свої щоденні заняття, добрі вчинки та ін.

Додатково можна обговорити комунікативні дії у ситуації вітання (дарування подарунків): Наприклад:

1. *«Поділіться секретом, що б ви подарували своєму найкращому другові чи подрузі з нагоди: а) дня народження; б) іменин; в) перемоги в конкурсі чи на змаганнях».*

2. *«Леся Українка отримала подарунок від Сергія Мержинського – невеликий збірник творів Гейне. На звороті титульного аркуша був підпис: «Пані Лесі на пам'ять про дружні і сердечні відносини». Як ви думаєте, які ще подарунки були би приємними для Лесі Українки? Придумайте дарчі підписи до них».*

Розвиток монологічного мовлення забезпечать такі завдання, як опис і переказ тексту. Саме ці типи вправ запропонували автори посібника до тексту «Леся Українка та малярство»:

1. *«Розгляньте портрет Лесі Українки, автором якого є відомий львівський художник Іван Труш. Опишіть зовнішність і характер поетеси».*

2. *«Перекажіть текст від імені бабусі Лесі Українки – Єлизавети Драгоманової».*

Переказувати текст можна і від імені Лесі Українки, Михайла Драгоманова та інших героїв.

Також є завдання, які передбачають формування порад, інструкцій, рекомендацій та засобів аргументації. Наприклад:

1. *«Поділіться на групи та складіть список книг, які, на вашу думку, слід прочитати. Поясніть, чому.»*

2. *«Уявіть, що вас запросили як експерта взяти участь у телепередачі і ви маєте дати глядачам 5 порад, як вивчати іноземні мови? Що ви порадите?».*

3. *«Поміркуйте, що потрібно, аби популяризувати творчість Лесі Українки у світі сьогодні? Назвіть три, на вашу думку, найважливіших способи для цього.»*

Тренуємося не тільки розповідати, а й ставити запитання: *«Уявіть, що ви потрапили до музею родини Косачів, де хочете більше дізнатися про Олену Пчілку... про що хотіли б ще запитати?».*

Скласти діалог про важливість вивчення мов, який міг би відбутися між батьком Лесі Українки і дитиною з оточення Косачів, або уявити себе журналістом, якому треба взяти інтерв'ю в Лесі Українки та її батька – це завдання, які будуть виконувати учні / студенти після прочитання тексту «Леся Українка та її батько». Важливим у таких завданнях є не тільки спрямованість на розвиток діалогічного мовлення, а й на розвиток різножанровості цього мовлення.

Розмова та інтерв'ю як форми вивчення мови теж широко представлені у посібнику. Діалог може відбуватися між Лесею Українкою і Михайлом Драгомановим; Лесею Українкою та її братом Михайлом; Лесею Українкою й Іваном Франком, який розповідає письменниці про труднощі, що виникли у друкарні під час видання її збірки; Лесею Українкою та Ліною Костенко чи цілою когортою інших відомих українців: *«Розподіліть між собою ролі: Лесі Українки, Олени Пчілки, Єлизавети Драгоманової, Івана Труша, Аріадни Драгоманової. Поміркуйте, які діалоги про навчання Лесі в школі малярства могли між ними відбуватися. Розіграйте ці розмови.»*

У ролі учасників інтерв'ю можна спробувати себе, виконуючи такі завдання: *«Візьміть інтерв'ю у відомої людини (актора, співака, письменника, політика) та розпитайте його про дружбу і друзів. Роль знаменитості доручить однокласникові», «Уявіть, що ви – журналіст, який має взяти інтерв'ю в Лесі Українки. Для цього ви вирушаєте «машиною часу» в гості до письменниці. Складіть п'ять запитань, які б ви поставили їй.»*

У посібнику багато мовних ігор. Після прочитання тексту «Лесина перша вчителька» треба позмагатися з друзями,

добираючи слова, які характеризують Лесину першу вчительку, після тексту «Леся навчає» – поділитися на дві команди та придумати 5 аргументів на тему «Книги чи блоги: що потрібно читати?», далі одна команда придумує аргументи «за книги», інша – «за блоги», після тексту «Леся та світова культура» – кожен має створити допис про Лесю Українку своєї рідною мовою в соцмережах: «Фейсбук», «Інстаграм» тощо (на вибір) та перекласти українською. (Переможе той, чий допис набере найбільше вподобань, і хто зуміє його правильно перекласти).

Багато уваги присвячено складанню листів. Потрібно скласти лист-запрошення в гості, який адресувала Лесі Українці її двоюрідна сестра Лідія; лист, який могла б отримати Леся Українка від своїх «молодих» друзів; лист-подяку своєму найкращому приятелеві чи приятельці.

Післятекстові завдання до тексту «Лист до мого фортепіано» зосереджують увагу студентів не тільки на написанні листа, а й його структурі: «1. Уважно розгляньте будову листа. Із яких обов'язкових структурних елементів він складається? 2. Обговоріть в класі, які листи пишуть тепер, якими способами їх відправляють, які компоненти є обов'язковими, а які – ні. 3. За зразком тексту напишіть лист до друга, вчительки, сестри / брата, бабусі тощо».

Отже, у навчальному посібнику «Образки з Лесиноного життя» представлено систему завдань комунікативного характеру (монологічні розповіді, що ґрунтуються на матеріалі прочитаних текстів і власному досвіді учня / студента; рольові та мовні ігри; уявні інтерв'ю та бесіди з письменницею і її оточенням; листи тощо), які допоможуть іншомовцям не тільки вдосконалити свій рівень володіння українською мовою, а й сприятимуть формуванню знань про Лесю Українку.

Література

1. Бурковська О. Термінологія та номенклатура лісівництва в курсі української мови як іноземної. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. 2014. Вип. 10. С. 113–120.

2. Ключ до України : міста і люди : підручник / І. Ключковська та ін. Львів : Колір ПРО, 2020. Ч. 1. 200 с.

3. Образки з Лесиноного життя : навч. посіб. / І. Ключковська та ін. Львів : Галицька видавнича спілка, 2020. 128 с.

4. Швець Г. Текстова категорія інформативності у лінгводидактичному аспекті. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. 2013. Вип. 8. С. 194–208.

5. Шевченко С. Художній текст в курсі української мови як іноземної. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. 2007. Вип. 2. С. 219–221.

УДК 821.161.2

УКРАЇНСЬКА РОДИНА ЯК НАЦІОНАЛЬНИЙ АРХЕТИП ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ЛАРИСИ КОСАЧ

Ольга Гужва,

*викладачка-методистка філологічних дисциплін педагогічного фахового коледжу КЗВО «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради
(м. Запоріжжя, Україна)*

У статті висвітлюється роль родини Косачів як справжній осередок української національної думки, еліти української нації, громадської свідомості, як національний архетип формування особистості Лесі Українки – феномену незламності людського духу, інтелігентності, духовності, гідності, гордості і віри у світле майбутнє. Інтелектуально-мистецькі надбання цієї родини стали прикладом й об'єктом зацікавлення для багатьох науковців, дослідників, пересічних громадян.

Ключові слова: *родина Косачів, національний архетип, особистість, просвітництво, аура, людська гідність.*

Ukrainian family as a national archetype of Larisa Kosach's personality formation.

The article highlights the role of the Kosach family as a real center of Ukrainian national opinion, the elite of the Ukrainian nation, public consciousness, as a national archetype formation of Lesya Ukrainka's personality - the phenomenon of inviolability of the human spirit, intelligence, spirituality, dignity, pride and faith in a bright future. Intellectual and artistic heritage of this families have become an example and an object of interest for many scientists, researchers, and ordinary people citizens.

Key words: *Kosach family, national archetype, personality, enlightenment, aura, human dignity.*

Родина – основа держави. Українське культурно-інтелектуальне середовище ХІХ – початку ХХ ст. було наповнене відомими родинами, які творили та відстоювали духовне